

CENTRUM PRE
VEREJNÚ POLITIKU

RRT ! regionálny
rozvoj teraz

Tatranský tiger. Zn.: za nízky plat.

Anton Marcinčin

8. november 2021

Táto štúdia vznikla pre Centrum pre verejnú politiku ako rozširujúci materiál v rámci projektu Vízia rozvoja SR v októbri 2021. Autor ďakuje Brianovi Fabovi a Jurajovi Draxlerovi za cenné pripomienky k predchádzajúcim verziám.

Slovensko dlho považovalo nízke nominálne mzdy za svoju konkurenčnú výhodu. Nízke mzdy mali byť do istej miery kompenzované politikou nízkych daní a sociálnych príspevkov – nízkeho daňového klinu. To sa však podľa viacerých indícií v porovnaní napr. so štátmi OECD nepodarilo (OECD¹). Podľa analýzy čistých zárobkov² Slovensko vo výsledku zaostáva za porovnateľnými novými členskými štátmi:

- Zárobky na Slovensku **zaostávajú za porovnávanými štátmi**,
- **Rast** zárobkov bol **pomalý**, porovnateľný len so štátmi s omnoho vyššou východiskovou úrovňou zárobkov,
- Korekcia o domácu cenovú úroveň posúva hodnotu zárobkov na Slovensku na **najnižšiu úroveň oproti ostatným porovnávaným štátom**,
- Od roku 2000 rastú zárobky v parite kúpnej sily **na Slovensku konzistentne najpomalšie**.

Cieľom tejto analýzy je s využitím dostupných údajov publikovaných európskym štatistickým úradom (Rámček 1) porovnať za obdobie 20 rokov vývoj ceny práce, daňovej povinnosti, sociálnych príspevkov, rodinných prídavkov, čistej mzdy a čistého zárobku na Slovensku a vo vybraných nových členských štátoch – Česko, Pobaltské republiky, Maďarsko, Poľsko a Slovinsko – a v susednom Rakúsku. Tomu zodpovedá aj štruktúra tohto textu.

¹ OECD, [Tax wedge](#). Total, % of labour cost, 2000 – 2020.

² Marcinčin (2021), Východiská regionálnej politiky v SR, Príloha 1 Mzdy, Centrum pre verejnú politiku.

V tejto analýze porovnávame údaje za päť typov domácností zoradených podľa bežných životných situácií od typického absolventa na začiatku kariéry až po domácnosť s deťmi a oboma zarábajúcimi partnermi:

- Jednočlenná bezdetná s príjmom 50 % priemerného zárobku pre nás charakterizuje situáciu mnohých absolventov na začiatku ich kariéry
- Jednočlenná bezdetná s príjmom 100 % priemerného zárobku
- Štvorčlenná domácnosť s dvoma deťmi a jedným príjmom vo výške 100% priemerného zárobku
- Štvorčlenná domácnosť s dvoma deťmi a dvoma príjmami vo výške 100% a 67 % priemerného zárobku
- Štvorčlenná domácnosť s dvoma deťmi a dvoma príjmami vo výške 100% a 100 % priemerného zárobku.

Rámček 1. Čistá mzda a čistý zárobok

EUROSTAT publikuje ročné hrubé zárobky, čo sú odmeny v hotovosti vyplácané zamestnávateľom pred odpočítaním daní a príspevkov na sociálne zabezpečenie, ktoré platí príjemca zárobku a ktoré si ponecháva zamestnávateľ. Ročné hrubé zárobky slúžia ako východisko pre výpočet ďalších indikátorov, ako sú čisté zárobky, čiže zárobky pracovníkov po zrážkach, ale vrátane rodinných prídavkov, a ukazovatele daňovej sadzby.

Prezentované údaje sú odhadované na základe široko uznávaného modelu vyvinutého OECD.

V tejto analýze definujeme čistú mzdu ako:

$$\text{čistá mzda} = \text{čistý zárobok (Eurostat)} - \text{rodinné prídavky}$$

Sociálne príspevky definujeme ako:

$$\text{sociálne príspevky} = (\text{cena práce} - \text{hrubá mzda}) + \text{sociálne príspevky zamestnanca}$$

Takže vo výsledku platí:

$$\text{Cena práce} = \text{daň z príjmu fyzických osôb} + \text{sociálne príspevky} + \text{čistá mzda}$$

$$\text{Čistý zárobok} = \text{čistá mzda} + \text{rodinné prídavky}$$

Údaje v tejto analýze sú prepočítané na mesačnú bázu.

Prameň: EUROSTAT, [Net earnings and tax rates \(earn_net\), 18.1. Source data](#)

Záveru tejto analýzy sú:

- **Cena práce** na Slovensku bola **mierne nadpriemerná** pre jednočlenné domácnosti a takmer najnižšia pre štvorčlenné domácnosti.
- **Daňová povinnosť** na Slovensku bola **takmer najnižšia** aj bez vplyvu daňového bonusu ako súčasť rodinnej politiky.
- **Vysoké sociálne príspevky** akoby kompenzovali **nízke dane**, čo sa negatívne dotýkalo jednočlenných a bohatších štvorčlenných domácností na Slovensku. Pri štvorčlenných domácnostiach výška sociálnych príspevkov korelovala s rastúcimi príjmami k vyššiemu priemeru.
- **Rodinné prídavky** sú na Slovensku **jedny z najnižších**.
- Slovensko malo **nízku čistú nominálnu mzdu**. Čistá mzda vyjadrená v cene práce bola najprv (zhruba v rokoch 2005 až 2010) jedna z najvyšších. V ďalších rokoch síce klesla, ale u štvorčlenných domácností ostala medzi štátmi s vyšším priemerom, kým v jednočlenných domácnostiach bola skôr len na priemernej úrovni.

- Nominálny čistý zárobok sa kvôli nízkym rodinným prídavkom príliš nelíšil od čistej mzdy. Čistý zárobok vyjadrený v percentách ceny práce u štvorčlennej domácnosti s najnižším príjmom patril medzi najvyššie. U bohatších domácnosti sa čistý zárobok ako percento ceny práce svoju pozíciu stratili a v treťom období bol ich čistý zárobok medzi prvými šiestimi.
- Viacero štátov experimentovalo so sadzbami daní, sociálnych príspevkov a rodinných prídavkov takže ich vývoj bol nestabilný a nepredvídateľný.
- Zdá sa, že výmenný kurz použitý Eurostatom pre prepočet slovenských miezd pred rokom 2009 nadhodnotil ich výšku. Preto východiskovú úroveň a trendy je treba brať s kritickým odstupom.

1. Nízka cena práce tam, kde by sme čakali vysokú

Podľa údajov Eurostatu sa Slovensku podarilo udržať nízku cenu pracovnej sily. To na jednej strane môže znamenať určitú konkurenčnú výhodu, na druhej strane však – vzhľadom na trvanie a trend – môže byť prosto potvrdením nedostatku špecializácie na vyššiu pridanú hodnotu, nedostatok konvergencie aj k bohatším susedným štátom a potvrdenie varovaní, ktoré Slovensko pravidelne dostáva tak od medzinárodných inštitúcií, ako zamestnávateľských zväzov.

Podľa Eurostatu bolo Slovensko v roku 2000 najdrahším štátom z pohľadu ceny práce – za Rakúskom (ktoré v absolútnych číslach na obrázkoch nezobrazujeme kvôli mierke) a Slovinskom. Výrazne drahšie bolo oproti Pobaltským štátom a Maďarsku, ale aj Česku. To platilo pre všetkých päť skupín domácností. To sa nezdá reálne, skôr môže byť spôsobené použitím zlého výmenného kurzu SKK/EUR na časovú radu 2000 až 2008, pred vstupom Slovenska do eurozóny v roku 2009. Napriek tomu, že v rokoch 2011 - 2015 sa členskými štátmi Eurozóny stali všetky Pobaltské republiky, zdá sa, že ich predchádzajúce mzdové údaje rovnakou chybou netrpia.

Preto dáva zmysel brať počiatočné údaje časovej rady 2000 - 2020, rovnako, ako trendy s veľkou dávkou opatrnosti a zamerať sa skôr na údaje po vstupe do eurozóny. Relatívne údaje (napr. daňová povinnosť vyjadrená v percentách ceny práce) chybným ale konzistentným prepočtom na euro nie sú ovplyvnené.

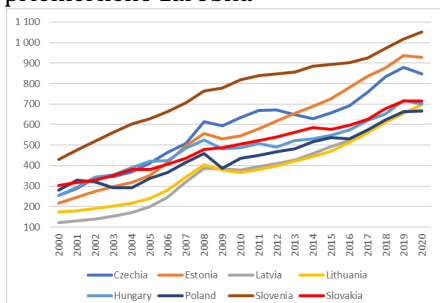
V roku 2020 sa jednočlenné domácnosti na Slovensku dostali na čelo skupiny štátov s nižšou cenou práce: Poľska, Lotyšska, Litvy a Maďarska (Obrázok 1 a Obrázok 2). Cena práce nízko kvalifikovanej či neskúsenej pracovnej sily za obdobie dvadsiatich rokov rástla najpomalšie v Rakúsku, 1,6-násobne a v skupine štátov Poľsko a Slovinsko.

Cena práce v štvorčlennej domácnosti na Slovensku bola v roku 2020 druhá až tretia najnižšia (Obrázky 3 až 5). Podľa údajov Eurostatu by sa Slovensko pomalým rastom zaradilo za štáty s omnoho vyššou cenou práce – Rakúskom s 1,6-násobným nárastom a Slovinskom s 2,1 až 2,2-násobným nárastom.

Rozdiel medzi cenou práce v Česku a na Slovensku v roku 2020 bol 18 % až 20 %.

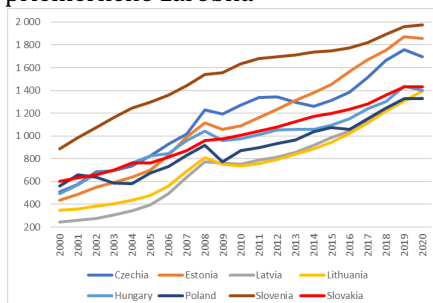
Cena práce (€/mesiac)

Obrázok 1. Jednočlenná bezdetná domácnosť s príjmom 50% priemerného zárobku

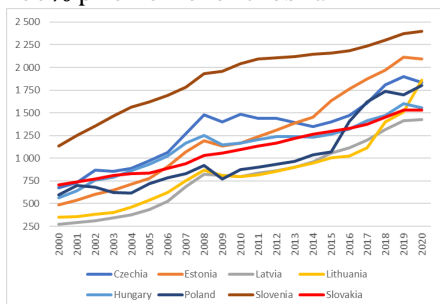
Prameň: autor, EUROSTAT

Obrázok 2. Jednočlenná bezdetná domácnosť s príjmom 100% priemerného zárobku

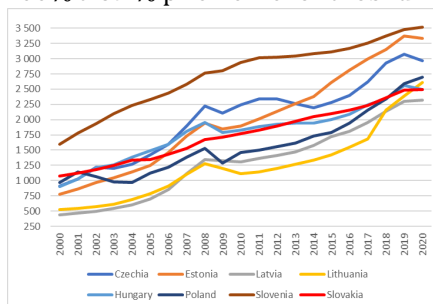
Prameň: autor, EUROSTAT

Obrázok 3. Štvorčlenná domácnosť s dvoma deťmi a jedným príjmom 100% priemerného zárobku

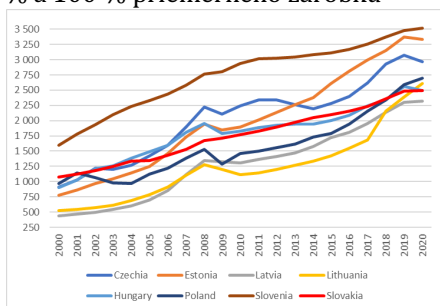
Prameň: autor, EUROSTAT

Obrázok 4. Štvorčlenná domácnosť s dvoma deťmi a dvoma príjmami 100% a 67% priemerného zárobku

Prameň: autor, EUROSTAT

Obrázok 5. Štvorčlenná domácnosť s dvoma deťmi a dvoma príjmami 100% a 100% priemerného zárobku

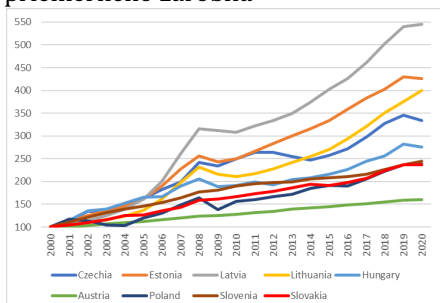
Prameň: autor, EUROSTAT

Z údajov Európskeho štatistického úradu vyplýva nielen rôzny trend rastu ceny práce, ale aj rôzny vplyv vývoja globálnej ekonomiky, konkrétne korekcie rastu v dôsledku finančnej krízy v roku 2009.

Vo všetkých skupinách najrýchlejšie rástla cena práce v Lotyšsku, Estónsku a Litve. Slovenská cena práce rástla mierne a bez porovnateľných korekcií, ktoré sú viditeľné vo všetkých porovnávaných štátoch s výnimkou Slovinska a Rakúska (Obrázky 6 až 10). To nás podporuje v myšlienke použitia nesprávneho výmenného kurzu na historické údaje pre Slovensko, ale nie pre Pobaltské štáty.

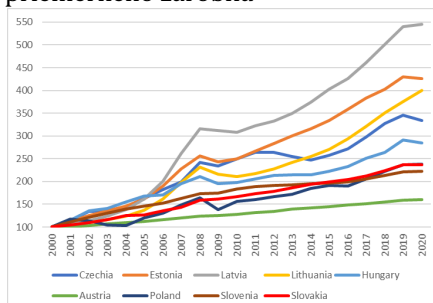
Cena práce (rok 2000 = 100 %)

Obrázok 6. Jednočlenná bezdetná domácnosť s príjmom 50% priemerného zárobku

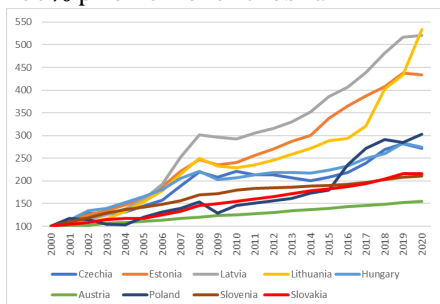
Prameň: autor, EUROSTAT

Obrázok 7. Jednočlenná bezdetná domácnosť s príjmom 100% priemerného zárobku

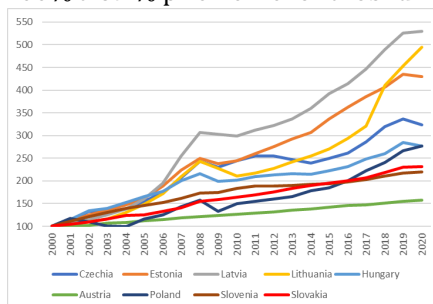
Prameň: autor, EUROSTAT

Obrázok 8. Štvorčlenná domácnosť s dvoma deťmi a jedným príjmom 100% priemerného zárobku

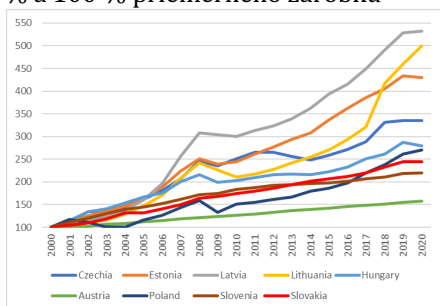
Prameň: autor, EUROSTAT

Obrázok 9. Štvorčlenná domácnosť s dvoma deťmi a dvoma príjmami 100% a 67% priemerného zárobku

Prameň: autor, EUROSTAT

Obrázok 10. Štvorčlenná domácnosť s dvoma deťmi a dvoma príjmami 100% a 100% priemerného zárobku

Prameň: autor, EUROSTAT

2. Nízke daňové sadzby

Štáty využívajú daň z príjmu fyzických osôb aj ako nástroj sociálnej a rodinnej politiky. Jedným z charakteristík daňových systémov by mala byť ich predvídateľnosť nevyhnutná pre finančné plánovanie firiem a domácností.

Daňová povinnosť jednočlenných domácností s príjmom 50 % priemeru je všeobecne nízka – od niekoľkých eur v Slovinsku po 60 € v Rakúsku a Litve. Tomuto sa vymyká Maďarsko s daňovou povinnosťou 89 € v roku 2020. Medzi rokmi 2000 a 2020 sa

daňová povinnosť znížila v Slovinsku, mierne sa zvýšila v Estónsku a Rakúsku (1,2 resp. 1,7-násobne) a výrazne sa zvýšila v Česku a Maďarsku (3,9 resp. 3,7-násobok).

Násobne vyššia je daňová povinnosť jednočlenných domácností s príjmom 100 % priemeru. V roku 2020 sa pohybovala od 72 € v Poľsku cez 111 € na Slovensku, 198 € v Slovinsku a 223 € v Litve, po 592 € v Rakúsku. Za roky 2000 až 2020 stúpila daňová povinnosť najmenej v Rakúsku a Slovinsku, 1,9 resp. 2,0-násobne a najviac v Česku a Lotyšsku, 4,7 resp. 5,0-násobne.

Daňová politika ako nástroj rodinnej politiky vyhradenej domácnostiam v ktorých aspoň jedna osoba pracuje sa týka hlavne Česka a Slovenska. V oboch štátoch bola daňová povinnosť štvorčlennej domácnosti s jedným príjmom buď záporná, alebo veľmi nízka. Naopak, Litva sa svojím zdanením približuje Rakúsku s daňovou povinnosťou 223 € resp. 286 € v roku 2020. Lotyšsko a Litva sú štátmi, v ktorých daňová povinnosť stúpila najvýraznejšie, 3,8 resp. 3,3-násobne.

Nízku daňovú povinnosť štvorčlenných domácností zvlášť pri dvoch pracujúcich partneroch má Poľsko, len 72 € pre kombináciu príjmov 100 % a 67 % priemeru a 102 € pre kombináciu príjmov 100 % a 100 % priemeru. Naopak, s výnimkou Rakúska má najvyššiu daňovú povinnosť Litva, 338 € resp. 445 €.

Absolútne sumy daňovej povinnosti však nehovoria nič o relatívnej výške daňového zaťaženia a o stabilite (predvídateľnosti) daňového systému. Preto sme vypočítali daňovú povinnosť vyjadrenú ako percentuálny podiel ceny práce – reálnu daňovú sadzbu.

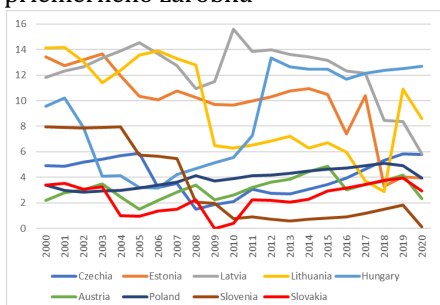
Reálna daňová sadzba jednočlennej domácnosti s príjmom 50 % priemeru klesla alebo ostala nezmenená takmer vo všetkých porovnávaných štátoch. Výnimkou je Maďarsko s najvyššou 13 % sadzbou a Litva s 9 % sadzbou v roku 2020. Reálna daňová sadzba jednočlennej domácnosti s príjmom 100 % priemeru bola násobne vyššia, od 10 % do 16 % vo väčšine porovnávaných štátov, s výnimkou 5 % sadzby v Poľsku a 8 % sadzby na Slovensku (Obrázok 11 a Obrázok 12).

Reálna daňová sadzba štvorčlennej domácnosti sa od roku 2000 znížila vo všetkých štátoch, ostala však na omnoho vyššej úrovni v Litve, než ostatných štátoch. Pre domácnosť s jedným príjmom sa pohybovala medzi – 3 % v Česku a 6 % v Estónsku a Lotyšsku, pre domácnosť s kombináciou príjmov 100 % a 67 % medzi 3 % v Poľsku a 7 % v Estónsku, Lotyšsku a Maďarsku, a pre domácnosť s kombináciou príjmov 100 % a 100 % priemeru medzi 3 % v Poľsku a 9 % v Estónsku, Lotyšsku a Maďarsku. Litva mala reálnu sadzbu 12 %, 13 % resp. 15 %. Slovenská sadzba bola v porovnaní s ostatnými štátmi skôr nižšia (Obrázky 13 až 15).

Z vývoja reálnych daňových sadzieb je zrejmé aj to, že daňový systém vo viacerých štátoch bol počas celého obdobia stabilný. Najviac experimentovali štáty pri jednočlenných domácnostiach s príjmom 50 % priemeru (najvýraznejšie Maďarsko) a všeobecne svoj daňový systém zmenila Litva.

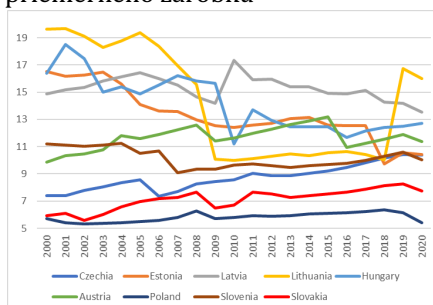
Daňová povinnosť (% ceny práce)

Obrázok 11. Jednočlenná bezdetná domácnosť s príjmom 50% priemerného zárobku

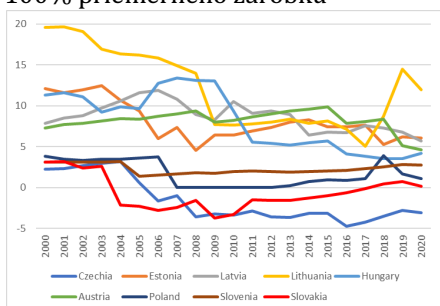
Prameň: autor, EUROSTAT

Obrázok 12. Jednočlenná bezdetná domácnosť s príjmom 100% priemerného zárobku

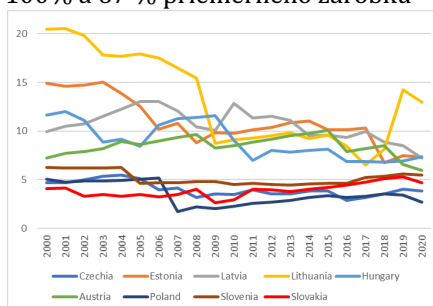
Prameň: autor, EUROSTAT

Obrázok 13. Štvorčlenná domácnosť s dvoma deťmi a jedným príjmom 100% priemerného zárobku

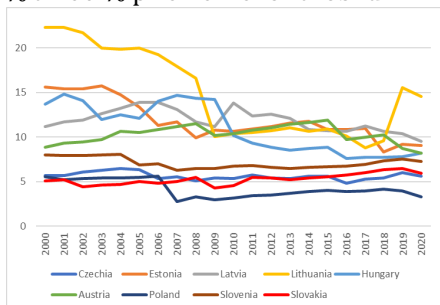
Prameň: autor, EUROSTAT

Obrázok 14. Štvorčlenná domácnosť s dvoma deťmi a dvoma príjmami 100% a 67% priemerného zárobku

Prameň: autor, EUROSTAT

Obrázok 15. Štvorčlenná domácnosť s dvoma deťmi a dvoma príjmami 100% a 100% priemerného zárobku

Prameň: autor, EUROSTAT

3. Vyššie sociálne príspevky

Nominálne sociálne príspevky, ktoré definujeme ako súčet príspevkov platených zamestnávateľom a zamestnancom, od roku 2000 v niektorých štátoch výrazne vzrástli a všeobecne dosahujú omnoho vyššie sumy, ako daňová povinnosť. Oproti daňovým sadzbám sú aj omnoho menej stabilné. Reálne sociálne príspevky definujeme ako nominálne sociálne príspevky vyjadrené v percentách ceny práce. Na rozdiel od daňovej povinnosti pravidlá platenia sociálnych príspevkov neplnia sociálnu funkciu a sú tak špeciálne pre chudobné domácnosti omnoho väčším bremenom, ako dane.

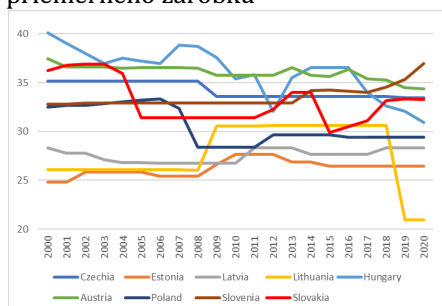
Reálne sociálne príspevky pre jednočlennú domácnosť sa pohybovali od 21 % ceny práce v Litve po 37 % v Slovinsku. Vo väčšine štátov za 20 rokov výrazne klesli (Obrázky 16 a 17).

Reálne sociálne príspevky štvorčlenných domácností sa pohybovali v roku 2020 medzi 31 % a 48 % a v mnohých štátoch klesli. Výnimkou je Litva, kde sociálne príspevky stúpili 1,6 až 1,7-násobne, ale z nízkej východiskovej úrovne, a Poľsko, ktoré sa vyše 40 % príspevkami radí hneď vedľa Rakúska. (Obrázky 18 až 20).

Pri jednočlenných domácnostiach sa sadzba sociálnych príspevkov menila najviac v Litve, Maďarsku, Poľsku a Slovensku. Pri štvorčlenných domácnostiach sa k nim pridalo aj Česko. Systém bol najviac stabilný v Rakúsku, Slovinsku, Estónsku a Lotyšsku.

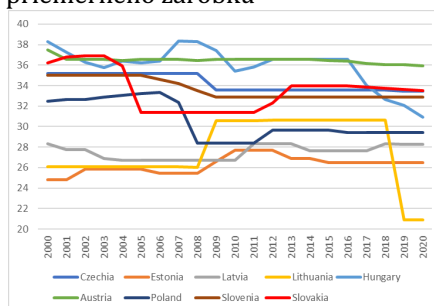
Sociálne príspevky (% ceny práce)

Obrázok 16. Jednočlenná bezdetná domácnosť s príjmom 50% priemerného zárobku

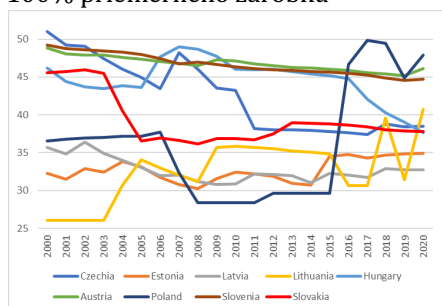
Prameň: autor, EUROSTAT

Obrázok 17. Jednočlenná bezdetná domácnosť s príjmom 100% priemerného zárobku

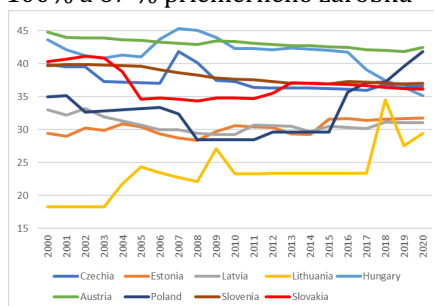
Prameň: autor, EUROSTAT

Obrázok 18. Štvorčlenná domácnosť s dvoma deťmi a jedným príjmom 100% priemerného zárobku

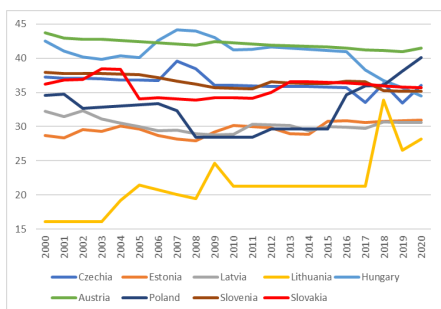
Prameň: autor, EUROSTAT

Obrázok 19. Štvorčlenná domácnosť s dvoma deťmi a dvoma príjmami 100% a 67% priemerného zárobku

Prameň: autor, EUROSTAT

Obrázok 20. Štvorčlenná domácnosť s dvoma deťmi a dvoma príjmami 100% a 100% priemerného zárobku

Prameň: autor, EUROSTAT

4. Takmer najnižšie rodinné prídavky

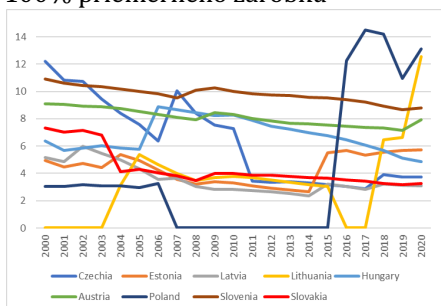
Rodinné prídavky dosahovali v roku 2020 od 44 € mesačne v Lotyšsku po 491 € v Rakúsku a vo všetkých porovnávaných štátoch, s výnimkou Česka a Slovenska, sa od roku 2000 zvyšovali. Česko a Slovensko sú štáty, ktoré využívajú daňový bonus a preto samotné rodinné prídavky nevytvádzajú o ich skutočnej finančnej podpore rodinnej politiky. Rodinné prídavky sú testované príjmami v Litve a Slovinsku. V prvom prípade sa v roku 2020 zásadne zvýšili a dosahovali od 234 € pre domácnosť s najnižšími príjmami po 140 € pre dve bohatšie domácnosti. Slovinsko má s príjmovými testovanými rodinnými prídavkami omnoho dlhšiu skúsenosť a v roku 2020 sa pohybovali od 211 € pre najchudobnejšiu po 70 € pre najbohatšiu posudzovanú domácnosť.

Rodinné prídavky voči cene práce predstavovali v roku 2020 pre nízko príjmovú domácnosť s jedným zárobkom dôležitý zdroj príjmu – od 3 % do 5 % v Lotyšsku, Slovinsku, Česku a Maďarsku, od 6 % do 9 % v Estónsku, Rakúsku a Slovinsku a 13 % v Litve a Poľsku. Pritom v Litve ide o zatiaľ jednoročnú skúsenosť s tak vysokými príspevkami, kým v Poľsku už klesli z maxima 15 % v roku 2017. Pre bohatšie domácnosti význam rodinných prídavkov klesol na 2 % až 5 % ceny práce, len v Poľsku ostal na vyššej úrovni 9 % resp. 8 % ceny práce.

Ako je zrejmé aj z obrázkov 21 až 23, viaceré štáty experimentovali s výškou rodinných prídavkov.

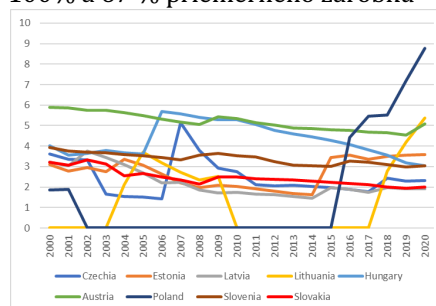
Rodinné prídavky (% ceny práce)

Obrázok 21. Štvorčlenná domácnosť s dvoma deťmi a jedným príjmom 100% priemerného zárobku

Prameň: autor, EUROSTAT

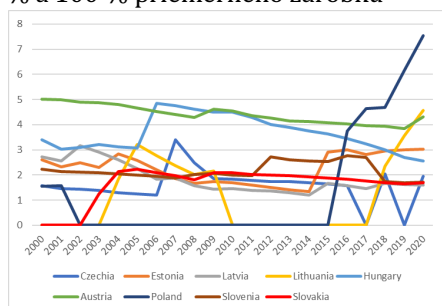
Obrázok 22. Štvorčlenná domácnosť s dvoma deťmi a dvoma príjmami 100% a 67 % priemerného zárobku

Prameň: autor, EUROSTAT

Obrázok 23. Štvorčlenná domácnosť s dvoma deťmi a dvoma príjmami 100%

% a 100 % priemerného zárobku

Prameň: autor, EUROSTAT

5. Čistá mzda

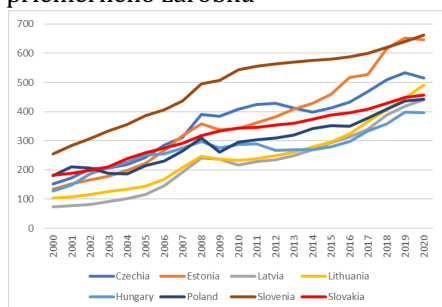
Výška čistej mzdy sa medzi porovnávanými štátmi výrazne líšila: najvyššia čistá mzda bola v Rakúsku, v roku 2020 na úrovni 1 644 € pre jednočlennú domácnosť s príjmom 50 % priemeru, potom nasledovala skupina Slovinsko a Estónsko s čistou mzdou 662 € resp. 646 € a potom ostatné štáty s čistou mzdou medzi 395 € (Maďarsko) a 515 € (Česko). Pre ostatné domácnosti sa situácia líšila pre Česko, ktoré vykazovalo čisté mzdy medzi treťou a druhou skupinou (Obrázky 24 až 28).

Toto porovnanie bez rodinných prídavkov má metodologický problém v tom, že – v prípade Česka a Slovenska zahŕňa transfery súvisiace s rodinnou politikou, daňový bonus, čím ich príjem nadhodnocuje oproti ostatným štátom. Preto v ďalšej kapitole ukážeme vplyv rodinných prídavkov na celkovú sumu, ktorú si zamestnanec odnáša z práce domov – čistý zárobok.

Napriek tomu, Slovensko v porovnaní s ostatnými štátmi vychádza ako štát s nízkou čistou mzdou a jej pomalším rastom.

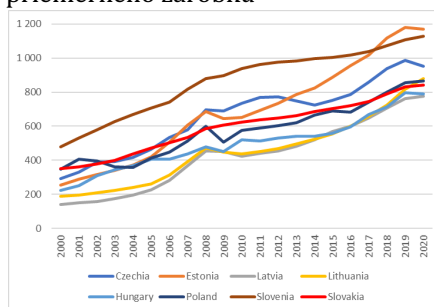
Čistá mzda (€)

Obrázok 24. Jednočlenná bezdetná domácnosť s príjmom 50% priemerného zárobku

Prameň: autor, EUROSTAT

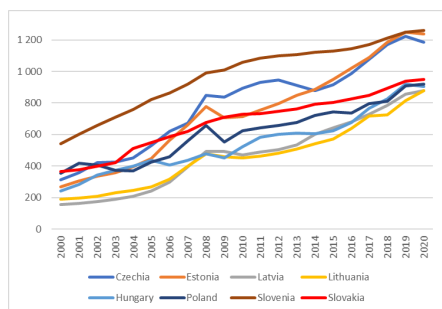
Obrázok 25. Jednočlenná bezdetná domácnosť s príjmom 100% priemerného zárobku

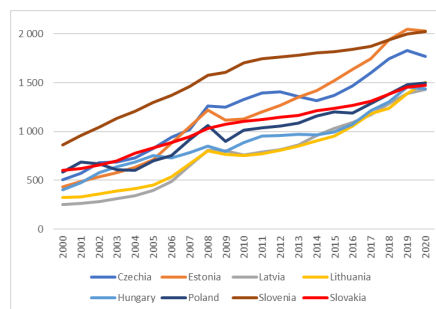
Prameň: autor, EUROSTAT

Obrázok 26. Štvorčlenná domácnosť s dvoma deťmi a jedným príjmom 100% priemerného zárobku

Obrázok 27. Štvorčlenná domácnosť s dvoma deťmi a dvoma príjmami 100% a 67 % priemerného zárobku

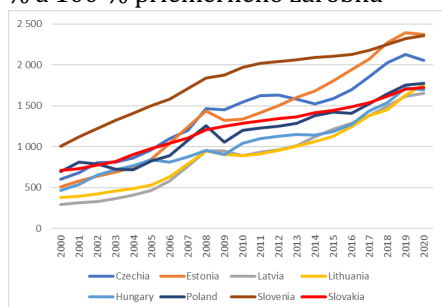

Prameň: autor, EUROSTAT

Prameň: autor, EUROSTAT

Obrázok 28. Štvorčlenná domácnosť s dvoma deťmi a dvoma príjmami 100 % a 100 % priemerného zárobku

Prameň: autor, EUROSTAT

Do akej miery je nominálna čistá mzda nízka kvôli vysokému zaťaženiu ceny práce daňou a sociálnymi príspevkami? V prvej kapitole sme ukázali, že Slovensko má nízku cenu práce – s výnimkou jednočlennej domácnosti – takže súťažiť v čistej mzde by mohlo len pomocou nižšieho zaťaženia daňami a príspevkami.

Pre jednočlennú domácnosť s príjmom 50 % priemeru platilo, že Slovensko v minulosti malo jeden z najvyšších pomerov čistej mzdy k cene práce: v roku 2009 až 69 % a v rokoch 2005 a 2010 68 %. V roku 2020 to však bolo už len 64 % - viac, ako v Česku (61 %), podobne, ako v Slovinsku a Rakúsku (63 %), ale ďaleko za Litvou a Estónskom (70 %).

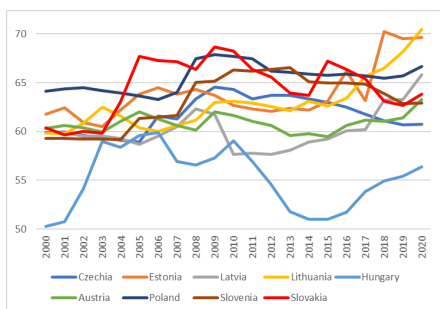
Pre jednočlennú domácnosť s príjmom 100 % priemeru sa vzdialenosť Slovenska (59 %) od Rakúska (53 %) zvýšila a priblížila k Estónsku a Litve (63 %). Pri štvorčlennej domácnosti s rastúcim príjmom domácnosti sa zvyšoval podiel čistej mzdy k cene práce Slovenska vďaka nižšej progresivite.

Vo všeobecnosti tak platí, že s výnimkou najchudobnejšej analyzovanej domácnosti sa bremeno daní a sociálnych príspevkov buď nevyvíja z priemeru iných štátov, alebo patrí medzi najnižšie.

Čistá mzda (% ceny práce)

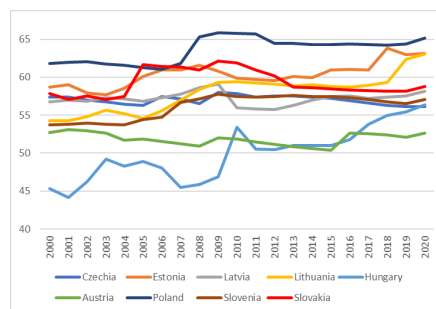
Obrázok 29. Jednočlenná bezdetná domácnosť s príjmom 50% priemerného zárobku

Obrázok 30. Jednočlenná bezdetná domácnosť s príjmom 100% priemerného zárobku

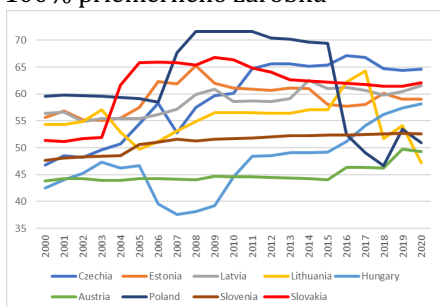
Prameň: autor, EUROSTAT

Obrázok 31. Štvorčlenná domácnosť s dvoma deťmi a jedným príjmom 100% priemerného zárobku

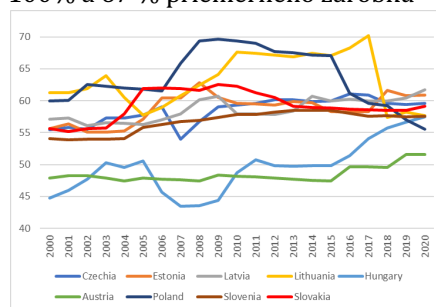
Prameň: autor, EUROSTAT

Obrázok 32. Štvorčlenná domácnosť s dvoma deťmi a dvoma príjmami 100% a 67 % priemerného zárobku

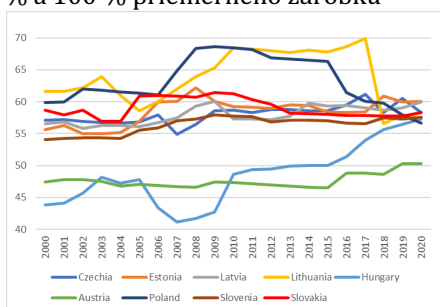

Prameň: autor, EUROSTAT

Obrázok 33. Štvorčlenná domácnosť s dvoma deťmi a dvoma príjmami 100 % a 100 % priemerného zárobku

Prameň: autor, EUROSTAT

Prameň: autor, EUROSTAT

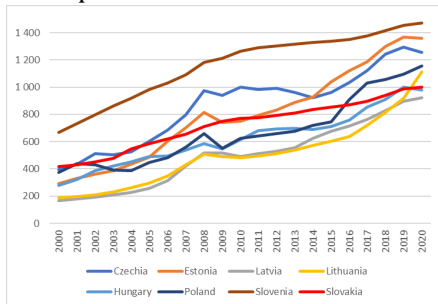
6. Čistý zárobok

Vlády môžu prerozdelať príjmy smerom k domácnostiam s deťmi ako súčasť svojej rodinnej politiky. Tým navyšujú čistý zárobok zamestnanca bez toho, aby zvyšovali jeho cenu práce. To je to, čo zamestnanca na konci mesiaca zaujíma: výsledná suma na účte.

Kým čisté zárobky sú pre jednočlenné domácnosti rovnaké, ako čisté mzdy, v prípade štvorčlenných domácností síce príjem zvyšujú, ale v porovnaní s ostatnými štátmi menej. Vo všetkých troch typoch štvorčlenných domácností malo Slovensko v roku 2020 v porovnaní s ostatnými štátmi tretí najnižší čistý zárobok, pred Lotyšskom a Maďarskom (Obrázky 34 až 36).

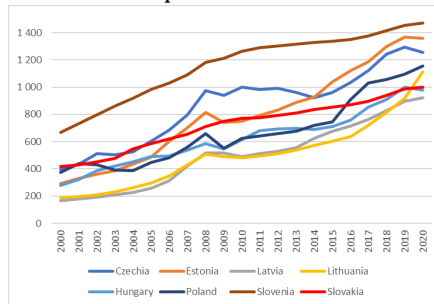
Čistý zárobok (€)

Obrázok 34. Štvorčlenná domácnosť s dvoma deťmi a jedným príjmom 100% priemerného zárobku

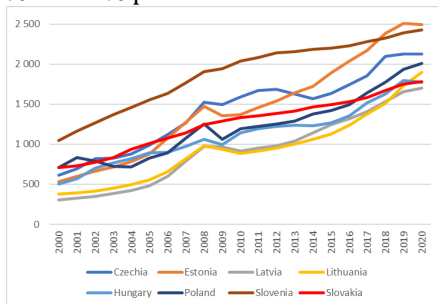
Prameň: autor, EUROSTAT

Obrázok 35. Štvorčlenná domácnosť s dvoma deťmi a dvoma príjmami 100% a 67 % priemerného zárobku

Prameň: autor, EUROSTAT

Obrázok 36. Štvorčlenná domácnosť s dvoma deťmi a dvoma príjmami 100 % a 100 % priemerného zárobku

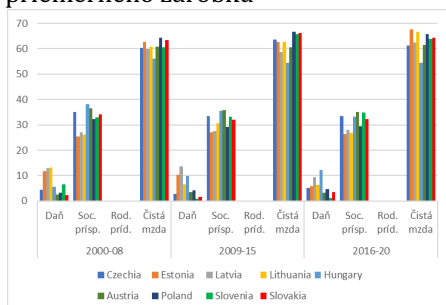
Prameň: autor, EUROSTAT

Čistý zárobok vyjadrený v percentách ceny práce sme vypočítali pre tri obdobia – globálny rast do roku 2008, finančnú krízu 2009 až 2015 a oživenie v rokoch 2016 – 2020. Čistý zárobok jednočlenných domácností na Slovensku bol medzi tromi najvyššími v prvých dvoch obdobiach, ale v treťom už len medzi prvými piatimi najvyššími (z deviatich porovnávaných štátov; Obrázok 37 a Obrázok 38).

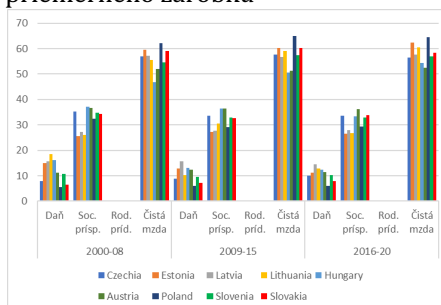
Čistý zárobok štvorčlennej domácnosti s najnižším príjmom patril medzi dva najvyššie v prvom a treťom období a tri najvyššie v druhom období. Bohatšie domácnosti svoju pozíciu stratili a v treťom období bol ich čistý zárobok medzi prvými šiestimi (Obrázky 39 až 41).

Čisté príjmy (% ceny práce)

Obrázok 37. Jednočlenná bezdetná domácnosť s príjmom 50% priemerného zárobku

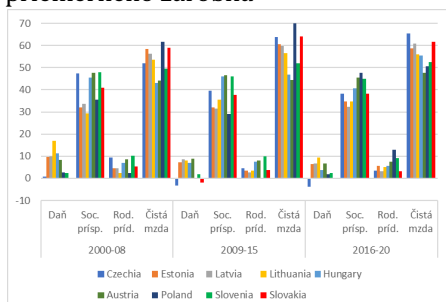

Obrázok 38. Jednočlenná bezdetná domácnosť s príjmom 100% priemerného zárobku

Prameň: autor, EUROSTAT

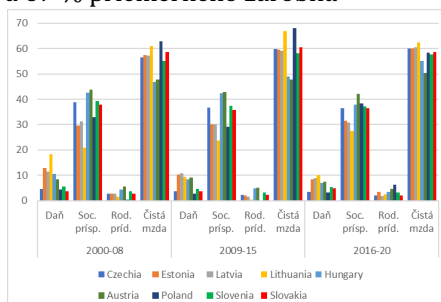
Obrázok 39. Štvorčlenná domácnosť s dvoma deťmi a jedným príjmom 100% priemerného zárobku

Prameň: autor, EUROSTAT

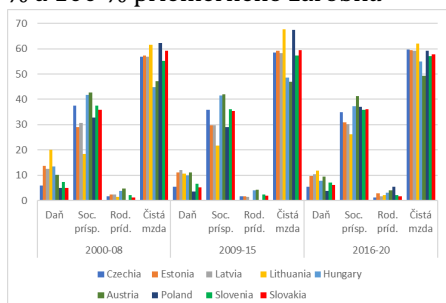
Prameň: autor, EUROSTAT

Obrázok 40. Štvorčlenná domácnosť s dvoma deťmi a dvoma príjmami 100% a 67% priemerného zárobku

Prameň: autor, EUROSTAT

Obrázok 41. Štvorčlenná domácnosť s dvoma deťmi a dvoma príjmami 100% a 100% priemerného zárobku

Prameň: autor, EUROSTAT

7. Záver

V tejto analýze sme využili údaje modelované európskym štatistickým úradom na údajoch o príjmoch jednotlivých typov domácností. Päť vybraných typov odráža bežné životné situácie – od absolventa po domácnosť s dvomi priemernými príjmami a dvomi deťmi. Závbery tejto analýzy sú:

Cena práce na Slovensku bola mierne nadpriemerná pre jednočlenné domácnosti a takmer najnižšia pre štvorčlenné domácnosti. Nemáme pre to jednoznačné vysvetlenie; pravdepodobne by to znamenalo, že dopyt po čerstvých absolventoch je na Slovensku vyšší a sú viac odmeňovaní, než je tomu v iných porovnávaných štátoch.

Daňová povinnosť na Slovensku bola takmer najnižšia aj bez vplyvu daňového bonusu ako súčasť rodinnej politiky. Vplyv daňového bonusu testujeme porovnaním jednočlenných a štvorčlenných domácností, aj v prvom prípade boli dane nízke.

Vysoké sociálne príspevky akoby kompenzovali nízke dane, čo sa negatívne dotýkalo jednočlenných a bohatších štvorčlenných domácností na Slovensku. Pri štvorčlenných domácnostiach výška sociálnych príspevkov korelovala s rastúcimi príjmami k vyššiemu priemeru. Zdá sa, že mantra nízkych daní viedla k snahe zdaňovať príjem, dividendy a určité obdobie aj nájmy nehnuteľností sociálnymi príspevkami.

Rodinné prídavky sú na Slovensku jedny z najnižších. Slovensko tak nešlo ani cestou podpory služieb, ani cestou finančných transferov na podporu rodinnej politiky a zmierilo sa so starnutím obyvateľstva a výpadkom domácej pracovnej sily.

Slovensko malo nízku čistú nominálnu mzdu. Čistá mzda vyjadrená v cene práce bola najprv (zhruba v rokoch 2005 až 2010) jedna z najvyšších – čo však môže byť efekt prepočtu nesprávnymi výmennými kurzami. V ďalších rokoch síce klesla, ale u štvorčlenných domácností ostala medzi štátmi s vyšším priemerom, kým v jednočlenných domácnostiach bola skôr len na priemernej úrovni.

Nominálny čistý zárobok sa kvôli nízkym rodinným prídavkom príliš nelíši od čistej mzdy. Čistý zárobok vyjadrený v percentách ceny práce u štvorčlennej domácnosti s najnižším príjmom patril medzi najvyššie. U bohatších domácnosti sa čistý zárobok ako percento ceny práce svoju pozíciu stratili a v treťom období bol ich čistý zárobok medzi prvými šiestimi.

Viacero štátov experimentovalo so sadzbami daní, sociálnych príspevkov a rodinných prídavkov takže ich vývoj bol nestabilný a nepredvídateľný. Príliš časté reformy neprajú stabilite a neumožňujú finančné plánovanie firiem ani domácností. To si zrejme uvedomujú štáty, ktoré sa experimentom vyhýbajú, ako Rakúsko či Slovinsko.

Zdá sa, že výmenný kurz použitý Eurostatom pre prepočet slovenských miezd pred rokom 2009 nadhodnotil ich výšku. Preto východiskovú úroveň a trendy je treba brať s kritickým odstupom. Štáty, ktoré vstúpili do eurozóny až po Slovensku – Pobaltské republiky – by pri zopakovaní rovnakej chyby mali mať podobný ba väčší problém, ako Slovensko, ale z porovnania údajov u nich chybné údaje nepredpokladáme. Je teda možné, že ide nie o systémovú, ale špecifickú chybu. Tá by sa však nemala týkať podielových ukazovateľov.